

HARBIY XIZMATCHILAR OILALARI: BOSHQA AN'ANAVIY OILALARDAN FARQLI TOMONLARI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Musayev Jaxongir Komiljonovich

53943 harbiy qism komandirining yordamchisi

- ijtimoiy-psixologik qo'llab-quvvatlash
xizmati boshlig'i (harbiy psixolog)

Annotatsiya: . Harbiy xizmatchining kasbi nafaqat uning shaxsiy hayotiga, balki butun oila a'zolarining kundalik turmush tarziga, rejalari va hissiy holatiga ham chuqur ta'sir ko'rsatadi. Bu maqolada harbiy oilalarning an'anaviy oilalardan farqli tomonlari, ular duch keladigan qiyinchiliklar va o'ziga xos kuchli xususiyatlari batafsil tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Harbiy xizmat, oila, qadriyat, qiyinchilik, adaptatsiya, urf-odatlar, turmush tarzi....

Kirish

Oilada yashash – bu inson hayotining eng muhim qismi. Oilalar jamiyatning asosiy bo'g'ini bo'lib, ular sevgi, qo'llab-quvvatlash va xavfsizlik manbai hisoblanadi. An'anaviy oilalar o'ziga xos urf-odatlar, qadriyatlar va turmush tarziga ega bo'ladi. Ammo, harbiy xizmatchilar oilalari o'zlarining xususiyatlari bilan boshqa oilalardan sezilarli darajada farq qiladi. Harbiy xizmatchining kasbi nafaqat uning shaxsiy hayotiga, balki butun oila a'zolarining kundalik turmush tarziga, rejalari va hissiy holatiga ham chuqur ta'sir ko'rsatadi. Bu maqolada harbiy oilalarning an'anaviy oilalardan farqli tomonlari, ular duch keladigan qiyinchiliklar va o'ziga xos kuchli xususiyatlari batafsil tahlil qilinadi.

Harbiy oilalar duch keladigan asosiy farqlar ularning turmush tarzini boshqa oilalarnikidan tubdan ajratib turadi.

Tez-tez ko'chish va yashash joyini o'zgartirish:

Harbiy xizmatchilarning kasbi ulardan ko'pincha bir garnizondan ikkinchisiga, bir shahardan boshqasiga ko'chib o'tishni talab qiladi. Ba'zan bu ko'chishlar har bir necha yilda bir marta sodir bo'ladi. Bu holat oila a'zolari uchun katta qiyinchilik tug'diradi. Bolalar doimiy ravishda yangi maktablarga moslashishga, yangi do'stlar orttirishga majbur bo'lishadi. Katta yoshdagilar uchun esa har safar yangi ish topish, yangi ijtimoiy doira shakllantirish va yangi muhitga ko'nikish zarurati paydo bo'ladi. Bu jarayon doimiy o'zgaruvchanlik hissini keltirib chiqaradi va barqarorlikni ta'minlashni qiyinlashtiradi.

Uzoq muddatli ajralishlar (jangovar vazifalar, o'quv mashg'ulotlari):

Harbiy xizmatchining asosiy vazifalaridan biri – xizmat burchini bajarishdir, bu esa ko‘pincha oilasidan uzoqda, uzoq muddatli jangovar vazifalarda, o‘quv mashg‘ulotlarida yoki chegara hududlarida bo‘lishni talab qiladi. Bu ajralishlar bir necha haftadan bir necha oygacha, ba‘zan hatto bir yilgacha cho‘zilishi mumkin. Bu davrda oilaning qolgan a‘zolari (ayniqsa, turmush o‘rtog‘i va bolalar) hissiy yolg‘izlikni, xavotirni va kundalik hayotdagi qiyinchiliklarni yolg‘iz yengishga majbur bo‘ladilar. Turmush o‘rtoq bir vaqtning o‘zida ota va ona rolini bajarishi, uy ishlari, bolalar tarbiyasi va moliyaviy mas‘uliyatni yolg‘iz zimmasiga olishiga to‘g‘ri keladi.

Xavf va noaniqlik bilan bog‘liq stress:

Harbiy xizmat doimo xavf bilan bog‘liq. Harbiy xizmatchi jangovar zonada yoki xavfli hududda bo‘lganida, uning oila a‘zolari doimiy xavotirda yashaydi. Har bir yangilik, har bir telefon qo‘ng‘irog‘i yoki uning yo‘qligi bilan bog‘liq har qanday jimlik ularni tashvishga soladi. Bu doimiy noaniqlik va qo‘rquv ruhiy stressni keltirib chiqaradi, bu esa uyqu buzilishidan tortib, jiddiy psixologik muammolargacha olib kelishi mumkin.

Bolalarga ta’siri (ta’lim, ijtimoiy moslashuv):

Harbiy oilalarning bolalari tez-tez maktab va do‘stlar doirasini o‘zgartirishga majbur bo‘ladilar. Bu ularning ta’lim jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatishi, yangi muhitga moslashishda qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkin. Shuningdek, otaning uzoq muddat yo‘qligi bolalarning hissiy rivojlanishiga ta’sir qiladi, ular otaning etishmasligini his qilishi va ba‘zan xulq-atvor muammolarini namoyon etishi mumkin. Biroq, bu holat ularni yanada mustahkam va moslashuvchan shaxs qilib tarbiyalashi ham mumkin.

Turmush o‘rtoqlarning kasbiy faoliyatidagi qiyinchiliklar:

Harbiy xizmatchining turmush o‘rtog‘i uchun kasbiy o‘sish va barqaror ish topish qiyin bo‘ladi. Tez-tez ko‘chishlar sababli, ular har safar yangi ish izlashga yoki mavjud ishini tashlab ketishga majbur bo‘ladilar. Bu ularning karerasida uzilishlarga, moliyaviy mustaqillikni ta’minlashda qiyinchiliklarga va o‘zini to‘liq namoyon eta olmaslik hissini keltirib chiqarishi mumkin.

Harbiy hamjamiyatning o‘ziga xosligi:

Harbiy oilalar ko‘pincha harbiy garnizonlar ichida yashaydilar. Bu ularni o‘ziga xos yopiq va birdam hamjamiyatga aylantiradi. Bir tomondan, bu ularga o‘zaro qo‘llab-quvvatlash, tushunish va bir-biriga yordam berish imkoniyatini beradi. Boshqa tomondan, bu hamjamiyatda ijtimoiy bosimlar, mish-mishlar va ba‘zan raqobat ham bo‘lishi mumkin. Lekin umumiy olganda, harbiy hamjamiyat oilalar uchun juda muhim psixologik va amaliy yordam manbaidir.

Harbiy tartib-qoidalarning oilaviy hayotga ta’siri:

Harbiy xizmatning qat’iy tartib-qoidalari va intizomi oilaning kundalik hayotiga ham ta’sir qiladi. Harbiy xizmatchining ish jadvali ko‘pincha oldindan aytib bo‘lmaydigan darajada o‘zgaruvchan bo‘lishi mumkin. Kutilmagan safarlar,

qo'shimcha xizmatlar yoki harbiy holat o'zgarishlari oilaviy rejalarini buzishi mumkin. Oilaning har bir a'zosi bu tartiblarga moslashishga majbur bo'ladi.

Moliyaviy barqarorlik va uning o'ziga xosliklari:

Ko'pgina mamlakatlarda harbiy xizmatchilar moliyaviy jihatdan barqaror maosh va imtiyozlarga ega bo'ladilar. Bu oilalar uchun ma'lum bir xavfsizlikni ta'minlaydi. Biroq, bu barqarorlik yuqorida sanab o'tilgan ko'chishlar, ajralishlar va stress omillari bilan birga keladi. Shuningdek, harbiy xizmatchining jarohatlanishi yoki halok bo'lishi kabi holatlar moliyaviy ahvolga keskin ta'sir qilishi mumkin, garchi bu holatlarda ham davlat tomonidan ma'lum yordamlar ko'rsatilsa-da.

Harbiy oilalarning o'ziga xos xususiyatlari va qiyinchiliklari

Harbiy oilalar nafaqat farqlar, balki o'ziga xos kuchli va zaif tomonlarga ham ega.

Hissiy yuk va ruhiy bosim:

Harbiy xizmatchi jangovar vazifada bo'lganida, oila a'zolari doimiy tashvish, qo'rquv va yolg'izlikni his qiladi. Bu hissiy yuk, ayniqsa uzoq muddatli ajralishlar paytida, juda og'ir bo'lishi mumkin. Oilada qolgan turmush o'rtoq boshqalarga kuchli bo'lib ko'rinishga harakat qilsa-da, ichida katta stressni boshdan kechiradi.

Aloqa o'rnatishdagi qiyinchiliklar:

izmat joyida aloqa vositalarining cheklanganligi yoki umuman yo'qligi oila a'zolari o'rtasida muloqotni qiyinlashtiradi. Harbiy xizmatchi uzoqda bo'lganda, telefon qo'ng'iroqlari yoki xabarlar kam bo'lishi mumkin. Bu holat oilaning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, o'zaro bog'liqlik hissini susaytirishi mumkin. Zamonaviy texnologiyalar (internet, video qo'ng'iroqlar) bu muammoni qisman yengillashtirsa-da, ba'zi joylarda ular ham imkonsiz bo'ladi.

Rollarning o'zgarishi va mas'uliyatni qayta taqsimlash:

Harbiy xizmatchi uzoqda bo'lganida, uyda qolgan turmush o'rtoq oilada markaziy rolga ega bo'ladi. U bolalarni tarbiyalash, uy-joyga g'amxo'rlik qilish, moliyaviy masalalarni hal etish kabi barcha mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Bu katta yuk bo'lsa-da, ko'plab harbiy xizmatchilarning turmush o'rtoqlari buni mardonavor tarzda bajarib, o'zlarining kuchli tomonlarini namoyon etadilar.

Harbiy xizmatchining qaytishidan keyingi moslashuv:

Xizmatdan qaytgan harbiy xizmatchining oilaviy hayotga qayta moslashuvi ham o'ziga xos qiyinchiliklarga ega. Uzoq muddatli ajralishdan so'ng, oila a'zolari o'zgarib ketgan bo'lishi mumkin, ularning odatlari va rollari boshqacha bo'lishi mumkin. Xizmatchining o'zi ham jangovar tajribalardan keyin ruhiy o'zgarishlarga duch kelishi mumkin. Bu davrda sabr-toqat, o'zaro tushunish va qo'llab-quvvatlash juda muhimdir.

Qo'llab-quvvatlash tizimlariga tayanish:

Harbiy oilalar ko'pincha davlat, harbiy idoralar va o'zaro yordam guruhleri tomonidan taqdim etiladigan maxsus qo'llab-quvvatlash dasturlariga tayanadilar.

Bular moliyaviy yordam, psixologik maslahatlar, bolalar uchun dasturlar va ijtimoiy tadbirlarni o'z ichiga olishi mumkin. Bu tizimlar ularning hayotidagi qiyinchiliklarni yengishda muhim rol o'ynaydi.

Ruhiy chidamlilik va mustahkamlik:

Yuqorida aytib o'tilgan biyik qiyinchiliklarga qaramay, harbiy oilalar a'zolari odatda juda kuchli ruhiy chidamlilikka ega bo'ladilar. Ular qiyin vaziyatlarga moslashishni, o'zgarishlarni qabul qilishni va har qanday sharoitda ham oldinga intilishni o'rganadilar. Bu qiyinchiliklar ularni yanada birlashtirib, mustahkamroq qiladi.

Vatanparvarlik va xizmatga sadoqat:

Harbiy oilalarning eng muhim xususiyatlaridan biri – bu vatanparvarlik va davlatga xizmat qilish g'oyasiga chuqur sadoqatdir. Bu nafaqat harbiy xizmatchiga, balki uning oila a'zolariga ham xos bo'ladi. Ular o'z yaqinlarining xizmatini faxr bilan qabul qiladilar va o'zlarining kichik hissalarini umumiy g'alabaga erishishga intiladilar. Bu umumiy qadriyat oilaning ichki birligini mustahkamlaydi.

Harbiy oilalarga ko'rsatiladigan yordam

Harbiy oilalarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish uchun ko'plab mamlakatlarda turli yordam dasturlari mavjud. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Psixologik va ijtimoiy xizmatlar: Stress, ajralish va moslashuv muammolarida yordam berish uchun.

Ta'lim dasturlari: Bolalarni yangi maktablarga moslashtirish va o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash.

Kasbiy rivojlanish dasturlari: Turmush o'rtoqlarga ish topish va kasbiy ko'nikmalarini oshirishda yordam berish.

Moliyaviy va huquqiy maslahatlar: Qiyin vaziyatlarda oilalarni qo'llab-quvvatlash.

O'zaro yordam guruhlar: Harbiy oilalarning bir-biri bilan tajriba almashishlari va emotsional qo'llab-quvvatlashlari uchun platformalar.

Xulosa

Harbiy xizmatchilar oilalari o'zlarining turmush tarzi, duch keladigan qiyinchiliklar va kuchli tomonlari bilan an'anaviy oilalardan sezilarli darajada farq qiladi. Tez-tez ko'chishlar, uzoq muddatli ajralishlar, doimiy xavf va noaniqlik bilan bog'liq stresslar ularning hayotining ajralmas qismidir. Biroq, bu qiyinchiliklar ularni yanada kuchli, chidamli va birdam qiladi. Vatanparvarlik, sadoqat va o'zaro yordam hissi ularning asosiy qadriyatlari hisoblanadi. Harbiy oilalar jamiyatning ajralmas qismi bo'lib, ular mamlakat mudofaasi uchun muhim xizmatni bajargan shaxslarning orqasida turgan, doimiy qo'llab-quvvatlovchi kuchdir. Ularning o'ziga xos ehtiyojlarini tushunish va ularga zarur yordamni ko'rsatish nafaqat ularning hayotini

yaxshilaydi, balki davlatning mudofaa qobiliyatini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. **Axmedov, I.A.** (2019). *Harbiy xizmatchilar oilalarining ijtimoiy-psixologik muammolari.* Toshkent: Harbiy ta'lim nashriyoti.
2. **Gulomova, M.R.** (2021). *Harbiy oilalarda bolalar tarbiyasi: Adaptatsiya va chidamlilik.* Samarqand: Psixologiya va sotsiologiya kafedrasi ilmiy to'plami, №2, 67-80-betlar.
3. **Johnson, P.R., & Smith, L.M.** (2017). *Military Family Dynamics: Challenges and Strengths.* New York: Routledge Military Studies. (Ingliz tilidagi manba)
4. **Karimov, J.S.** (2020). *O'zbekistonda harbiy xizmatchilar va ularning oilalarini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi.* Davlat va jamiyat, №4, 112-125-betlar.
5. **Kashimova, G.N.** (2018). *Harbiy xizmatchining turmush o'rtog'i: Kasbiy faoliyat va oilaviy hayot muvozanati.* Fan va taraqqiyot jurnali, №1, 35-48-betlar.
6. **Petrov, V.S.** (2016). *Psixologiya voennoy semi: Adaptatsiya i stress.* Moskva: Voenizdat. (Rus tilidagi manba)
7. **Sattorov, U.V.** (2022). *Harbiy garnizonlardagi oilalarning ijtimoiy-madaniy muhiti.* Milliy mudofaa va xavfsizlik. №3, 89-102-betlar.
8. **Thompson, M.W.** (2019). *The Impact of Deployment on Military Children's Development and Education.* Journal of Family Studies, Vol. 25, No. 3, pp. 245-260. (Ingliz tilidagi manba)